

Област Монтана

▶ Население (2016)	135 929
▶ Територия (кв.км)	3635,6
▶ Брой на населените места	131
▶ Дял на населението в градовете (%)	63,7

Общ преглед

Брутният вътрешен продукт, заплатите и доходите в област Монтана все още са значително под средните за страната. В същото време тенденциите на пазара на труда не са добри. През 2016 г. Монтана е областта с най-ниска икономическа активност, а към края на 2015 г. – с най-малко привлечени до момента чужди инвестиции спрямо населението. Усреднените местни данъци и такси в общините от областта я поставят сред областите с най-ниски данъци. Монтана остава сред областите със сравнително ниско покритие на кадастралната карта.

Застаряването на населението в областта изпреварва значително това в страната. През 2017 г. учениците от област Монтана отново получават по-ниски оценки на матурата по български език и литература, което се превръща в десетгодишна тенденция. В областта има недостиг на лекари специалисти. Макар Монтана да е сред областите със сравнително слаба натовареност на съда, правораздаването е бавно. Монтана продължава да е сред областите с най-нисък обем на образуванието битови отпадъци спрямо населението и с най-чист въздух. Областта се характеризира с относително слаб културен живот.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Слабо Незадоволително Средно Добро Много добро

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Слабо Незадоволително Средно Добро Много добро

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●

През 2015 г. БВП на човек от населението в област Монтана отново започва да нараства след спада от предходната година. Въпреки това той чувствително изостава от средните стойности за страната – 7270 лв./човек при 12 339 лв./човек в страната. Същевременно заплатите в областта се повишават непрекъснато, но и те все още са под средните за страната. Годишните доходи на лице от домакинството също се увеличават през 2016 г., но не могат да компенсират спада от 2015 г. и сравнително ниската база и остават с близо 1000 лв. по-ниски от средните за страната – 4191 лв. при 5167 лв. за страната.

Изоставашите доходи в област Монтана предопределят и високия дял на населението, живеещо под линията на бедност за страната – 32,8% в областта при 22,9% в страната през 2015 г.

Пазар на труда ●●

Тенденциите на пазара на труда в областта не са добри. Въпреки че безработицата продължава да намалява и през 2016 г. и остава по-ниска от средната за страната, това е съпътствано от значително понижаване на икономическата активност и на заетостта за втора поредна година. Монтана се превръща в областта с най-нисък коефициент на икономическа активност – 56,6% при средно 68,7% за страната, което означава, че все по-голяма част от местното трудоспособно население спира да търси работа. Коефициентът на заетост също остава с повече от 10 пр.п. под този за страната – 53,3% при 63,4% за страната.

Освен в ниския приток на инвестиции причината за неблагоприятната картина на пазара на труда може да се търси и в сравнително слабата образователна структура на населението на областта. През 2016 г. висшистите в областта намаляват до 16,4% от населението между 25 и 64-годишна възраст при 27,7% за страната, а тези с основно и по-ниско образование остават над средното за страната ниво, въпреки че също намаляват през 2016 г.

Инвестиции ●

Още през 2013 г. Монтана става областта с най-неблагоприятно съотношение между ЧПИ с натрупване и броя на местното население. Нещо повече – през следващите две години се наблюдава отлив на чужди инвестиции и към края 2015 г. инвестициите с натрупване достигат 201 евро/човек при 3250 евро/човек в страната.

Годишните разходи за ДМА се повишават близо двойно до 1772 лв./човек при 2973 лв./човек в страната през 2015 г., но също изостават от средните за страната нива. Ниската инвестиционна активност се вижда и в относително малкия брой работещи предприятия в областта – за 2015 г. те са 4542, или 33 на човек от населението, при 55 на човек в страната.

Уسوените средства по оперативни програми в областта също изостават от средните нива. Към 30 юни 2017 г. изплатените суми достига 1181 лв./човек при 1344 лв./човек за страната. В рамките на областта най-много е усвоила община Монтана (над 2000 лв./човек), а най-малко – община Якимово (под 50 лв./човек).

Инфраструктура ●

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в областта е по-ниска от тази в страната. Значително по-нисък е и дялът на автомагистралите и първокласните пътища – 8,6% при 18,6% за страната през 2015 г., което отчасти обяснява и лошото състояние на пътищата в областта. През 2016 г. 28% от пътната настилка в област Монтана са в добро състояние при 42% за страната.

Достъпът на домакинствата от областта до интернет се повишава през 2016 г., но остава по-нисък от средния за страната.

% Данъци и такси ●●●●●

Усреднените размери на местните данъци и такси в общините от областта я поставят сред областите с най-ниски данъци, като всеки от разглежданите данъци и такси е значително по-нисък от средните за страната нива. Нещо повече – през 2017 г. в областта няма нито едно повишение на местен данък или такса. Община Якимово дори намалява с 21% размера на данъчната ставка за данък върху превозни средства и леки автомобили с мощност над 74 до 110 kW включително.

Годишният данък върху таксиметровия превоз на пътници в областта също е чувствително по-нисък от средния за страната. Само в община Монтана той е в размер на 400 лв., а в останалите общини е 300 лв. при 525 лв. средно за страната.

Администрация ●●●

Оценките на администрацията за развитието на електронното управление и предоставянето на услуги на „едно гише“ в общините в областта са съизмерими със средните за страната. Оценката за прозрачност на органите на местното самоуправление също се приближава до средното ниво след значително повишаване на прозрачността през 2017 г. Най-високо е оценена прозрачността в общините Бойчиновци и Лом (около 70%), а най-ниско – в община Якимово (21%).

Монтана остава сред областите със сравнително ниско покритие на кадастралната карта. За 2016 г. 12,7% от територията ѝ е покрита от кадастъра при 22,5% за страната. Три от общините в областта (Бойчиновци, Вълчедръм и Якимово) все още остават с 0% покритие.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●

Демография ●●

Застаряването на населението в областта изпреварва значително това в страната. И през 2016 г. коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към това до 14 години нараства и достига 192% при 147% за страната, т.е. възрастните хора в областта са почти два пъти повече от децата. Това се дължи на силно отрицателните коефициенти на естествен и механичен прираст. Коефициентът на естествен прираст се задържа на двойно по-ниско ниво от средното за страната: -13‰ при -6‰ за страната. Така Монтана се превръща в областта с втория най-нисък естествен прираст след Видин. Коефициентът на механичен прираст пък намалява рязко от -2,4‰ през 2015 г. до -5,4‰ през 2016 г.

Въпреки че се увеличава, делът на градското население в областта остава чувствително под този в страната – 63,7% при 73,3% в страната, което обяснява и сравнително ниската гъстота на местното население.

Образование ●●

През 2016 г. коефициентът на записване на учениците в V–VIII клас в областта намалява и за първи път от 2009 г. изостава от средното за страната ниво. Това е съпроводено и от повишаване на дела на второгодниците и на отпадналите от основното и средното образование значително над средното ниво. През 2017 г. учениците от област Монтана получават по-ниски от средните оценки на матурата по БЕЛ, което вече се превръща в десетгодишна тенденция. Средният успех в област Монтана е 4,04 при 4,22 за страната. Все пак резултатите от матурите се повишават спрямо 2016 г. Положително е и рязкото свиване на слабите оценки в областта. През 2015–2016 г. делът им е 11–12%, но през 2017 г. намаляват до 7% при 8% среден дял в страната.

Монтана остава сред малкото области, в които няма университети или филиали на такива.

Здравеопазване ●●

И през 2016 г. делът на здравноосигурените в областта е по-висок от средния за страната заради все по-високия дял на пенсионерите в местното население. Броят на общопрактикуващите лекари все още е по-висок от средния за страната спрямо населението, но продължава да се наблюдава липса на специалисти. На един лекар от водеща специалност отговарят 701 души от местното население при 530 души в страната.

Въпреки недостига на специалисти областта все още поддържа сравнително голяма леглова база в МБАЛ – през 2016 г. броят на леглата е 6,4 на 1000 души от населението при 5,1 на 1000 души в страната. Броят на преминалите за лечение болни също е по-висок от средния – 277 на 1000 души при 235 на 1000 души в страната.

Коефициентът на детска смъртност в областта се повишава през 2016 г. и е почти двойно по-висок от средното за страната ниво.

Сигурност и правосъдие ●●

И през 2016 г. Монтана е сред областите със сравнително слаба натовареност на съда. Един наказателен съдия в окръжния съд разглежда средно по 6,3 дела на месец при 9,4 дела на месец средно за страната. Въпреки ниската натовареност обаче правораздаването в областта е сравнително бавно. В 3-месечен срок са приключили 85% от наказателните дела (при 89% за страната), а делът на висящите дела е 10% (при 8% за страната).

Относителният брой на регистрираните в областта престъпления срещу личността и собствеността остава по-нисък, но близък от средния брой в страната – 12,0 на 1000 души от населението при 12,6 на 1000 души в страната. Делът на разкритите престъпления пък е по-висок, но отново близък до този в страната – 51% при 48% за страната.

Околна среда ●●●

Сравнително слабата урбанизация на областта обяснява ограничения достъп на населението до канализация – 60% при 76% за страната през 2015 г. Свързаността с пречиствателни станции за отпадъчни води е още по-ограничена – 35% при 62% за страната.

Същевременно Монтана продължава да е сред областите с най-малък обем на образуваните битови отпадъци спрямо населението и с най-чист въздух. Образованите отпадъци са 276 кг/човек годишно при 422 кг/човек за страната. Емисиите на въглероден диоксид в атмосферата пък са десетки пъти под средните – 5 т/кв.км при 324 т/кв.км в страната.

Култура ●

Областта се характеризира с относително неинтензивен културен живот и през 2016 г. Положителна тенденция се забелязва единствено по отношение на интереса към местните театри. През последните няколко години посещенията на театрите нарастват бързо – от 50 на 1000 души от населението през 2012 г. до 301 на 1000 души през 2016 г., като почти се изравняват със средните за страната 322 посещения на 1000 души. Същевременно обаче интересът към музеите спада за втора поредна година и достига 206 посещения на 1000 души от населението при 734 на 1000 души за страната.

Монтана продължава да е сред малкото области, в които няма кино и през 2016 г.

Ключови показатели за област Монтана

Индикатори на икономическото развитие	2011	2012	2013	2014	2015	2016
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	6150	6278	6813	6642	7270	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2961	2994	3276	4117	3021	4191
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	6289	6572	6995	7449	7971	n.a.
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	30,6	27,2	41,6	31,5	32,8	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15–64 години (%)	61,6	62,7	63,8	67,1	58,5	56,6
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	52,9	53,3	53,0	55,9	53,7	53,3
Коефициент на безработица на населението на 15–64 години (%)	14,1	14,9	16,7	16,3	8,2	5,8
Дял на населението с висше образование на 25–64 години (%)	15,8	18,1	18,4	17,1	17,3	16,4
Брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението	31	31	31	32	33	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1128	997	1077	999	1772	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	173	217	267	244	201	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	29,0	37,5	36,4	47,9	36,8	58,7
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	25,8	22,0	29,1	31,4	31,4	28,2
Покритие на кадастъра (%)	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,7

Индикатори на социалното развитие	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-12,3	-12,8	-11,7	-12,8	-13,2	-13,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-3,2	-3,4	-2,7	-3,2	-2,4	-5,4
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,38	4,10	4,17	4,19	4,04	3,88
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	3,16	9,41	6,40	6,91	10,75	12,44
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	81,9	81,1	81,7	80,5	80,6	77,5
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,9	87,1	86,1	87,4	89,0	88,6
Преминали болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	245,1	255,3	260,4	261,5	267,7	276,6
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	14,3	14,1	13,3	11,9	13,4	12,0
Разкрити престъпления срещу личността и собствеността от регистрираните през годината (%)	46,3	38,4	38,7	43,2	41,5	51,2
Дял на висшите наказателни дела (%)	10,0	12,5	10,3	11,3	14,5	10,0
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (%)	33,9	34,0	34,2	34,3	35,1	n.a.
Емисии на въглероден диоксид в атмосферата (тонове вредни емисии/кв.км)	5,4	5,8	6,5	7,9	5,0	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0	0	0	0	0	0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	66	50	67	81	118	301